

Mei 2016

Protocol zwakke lezers en spellers

Bianca Bos en Marry Grasman

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1: Doel van het protocol	3
1.1. Vroegtijdige onderkenning en aanpak van leesproblemen	3
Hoofdstuk 2: Leerling protocol zwakke lezers en spellers.	4
2.1 Signalering taal risicoleerlingen	4
Hoofdstuk 3: Begeleiding taal risicoleerlingen.....	5
3.1 Groepen 1 en 2.....	5
3.2 Groep 3.....	5
3.3 Groep 4.....	6
3.4 Groep 5 t/m 8.....	6
Hoofdstuk 4: Compensatie en begeleiding	7
4.1 Compensatie op school.....	7
4.2 Begeleiding buiten de school	7

Inleiding

Wat verstaan we onder dyslexie?

In Nederland wordt officieel de volgende definitie voor dyslexie gehanteerd:

Dyslexie is een **stoornis** die gekenmerkt wordt door een **hardnekkig** probleem met het **aanleren** van het **accuraat** en/of **vlot** toepassen van het **lezen en/of spellen op woordniveau**.

Er is sprake van een sterke erfelijke component bij dyslexie. Wanneer een leerling een ouder heeft die dyslectisch is, is de kans 40 a 50% dat de leerling er ook aanleg voor heeft. Bij twee dyslectische ouders ligt dit percentage zelfs rond de 80%.

Bij dyslexie is sprake van hardnekkige lees- en/of spellingsproblemen op woordniveau, die met intensieve begeleiding nauwelijks tot niet te verhelpen zijn. Belangrijk is te weten, dat dyslectische leerlingen op tekstniveau over het algemeen wel vooruitgaan als ze goede instructie krijgen, voldoende oefening in tekst lezen en gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij lezen en schrijven.

Op De Ladder zijn twee lees coördinatoren aanwezig. Zij hebben de visie voor de leesbevordering ontwikkeld en zijn daarnaast gespecialiseerd in de begeleiding van dyslectische kinderen. Deze lees coördinatoren zijn Marry Grasman en Bianca Bos.

In dit protocol wordt beschreven op welke wijze De Ladder omgaat met zwakke lezers en spellers. In het eerste hoofdstuk staat het doel van dit protocol beschreven. Het tweede hoofdstuk gaat in op welke wijze De Ladder zwakke lezers en spellers signaleert. De begeleiding per groep staat in het derde hoofdstuk beschreven. Dit protocol sluit af op welke wijze deze leerlingen compensatie geboden wordt. Daarnaast wordt advies gegeven op welke wijze deze leerlingen buiten schooltijd geholpen kunnen worden.

Hoofdstuk 1: Doel van het protocol

Het doel van dit protocol is een kwaliteitsverbetering van het onderwijs aan zwakke lezers en spellers. Het protocol beoogt dat leerlingen in de groepen 1 t/m 8 de basisprincipes en basisvaardigheden van lezen en spellen onder de knie krijgen. Dat wil zeggen dat zoveel mogelijk leerlingen de elementaire leeshandeling toe kunnen passen, eenvoudige verhalen en informatieve teksten kunnen lezen en verhalen en boodschappen op hun niveau kunnen schrijven. Om bij kinderen een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid te kunnen bereiken, worden hoge eisen gesteld aan de pedagogische en didactische aanpak binnen de school. Voor kinderen met leesproblemen komt het erop aan dat de effectieve leestijd wordt uitgebreid. Voor de leerkracht brengt dit een differentiatie van het leeraanbod met zich mee.

1.1. Vroegtijdige onderkenning en aanpak van leesproblemen

Het protocol is bedoeld om leerkrachten een houvast te geven bij het vroegtijdig onderkennen en aanpakken van leesproblemen. Uit onderzoek is bekend dat hoe eerder leesproblemen kunnen worden opgespoord, hoe groter de kans is dat een interventieprogramma succes heeft. Voor een belangrijk deel kunnen leesproblemen dankzij vroegtijdig ingrijpen binnen het regulier onderwijs worden verholpen. In sommige gevallen zijn de leesproblemen dermate complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf noodzakelijk is om tot een nadere diagnose en hulp te komen. Door uit te gaan van een protocol waarin volgens vastomlijnde kaders wordt gewerkt, kan de aanpak van leesproblemen op een efficiënte manier vorm krijgen.

Naast een planmatige aanpak om leesproblemen te voorkomen en te behandelen zal in dit protocol ook aandacht zijn voor hoe de school het onderwijs aanpast in de vorm van compensatie en aanpassing van materialen en leerstof en beoordeling hiervan.

Hoofdstuk 2: Signalering

Dit protocol geldt voor de leerlingen die twee keer achtereen op lees- en/of spellinggebied in het LVS een IV, V of V- score behalen en waarbij niet of nauwelijks vooruitgang wordt geboekt.

2.1 Signalering taal risicoleerlingen

Groepen 1 en 2:

- dyslexie in de familie
- moeite met spraak/taalproductie, zoals woordvindingsmoeilijkheden
- moeite met kleuren, namen, dagen van de week
- weinig interesse in letters
- moeite met rijmen, versjes onthouden

Groep 3:

- Lang spellend of vroeg radend lezen
- Moeite met aandacht voor verbale informatie
- Moeite met verschil te horen tussen klanken
- Moeite met verschil te zien tussen letters
- Omkeringen/weglatingen
- Moeite met het inprenten van reeksen
- Woordvindingsproblemen

Groep 4:

- Hekel aan hardop lezen
- Lang spellend of veel radend lezen
- Woorden overslaan, delen van woorden weglaten
- Woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- Verschil leesvermogen en verhaal begrijpen
- Schrijftempo, doorhalingen, slecht leesbaar handschrift
- Werken onder tijdsdruk

Groep 5 t/m 8:

De signalen van dyslexie in de bovenbouw zijn te merken aan een toenemende weerstand tegen leestaken en/of toenemende faalangst en kenmerken die opvallen bij

- het hardop lezen (traag, spellend, veel fouten)
- de spelling (veel fouten, fonetisch spellen, regels slecht onthouden)
- het schrijven (traag, onleesbaar)
- taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen (geschiedenis, topografie)

Hoofdstuk 3: Begeleiding taal risicoleerlingen

3.1 Groepen 1 en 2

Kinderen bij wie taalrisicofactoren zijn vastgesteld en /of tekorten in de mondelinge taalontwikkeling, behoeven een consequente en systematische taalstimulering.

Een kind met een zwakke motivatie, werkhouding, concentratie en taakgerichtheid kun je beter niet belasten met goedbedoelde oefeningen die niet zullen aankomen. Dit betekent dat gerichte of extra taalactiviteiten alleen worden ingezet voor kinderen die pedagogisch-didactisch goed of voldoende benaderbaar zijn. Voor de kinderen bij wie dat niet geldt, zal eerst een goede werkhouding /instructiegevoeligheid ontwikkeld moeten worden.

Als er sprake is van een zwakke of problematische taalontwikkeling bij kinderen in groep 1 dan moeten vooral eerst aspecten van de mondelinge taalontwikkeling in de schoolsituatie gestimuleerd worden (zinsvorming, woordvorming, actieve woordenschat). Deze activiteiten zullen bij voorkeur uitgevoerd worden in een kleine groep kinderen. De materialen die hierbij gebruikt worden zijn de verschillende taalprogramma's (o.a. Schatkist, klankkast).

In groep 2 wordt de handelingsplanning meer gericht op letterkennis.

Kleuters die getraind zijn in het segmenteren en synthetiseren van klanken en letters, leren makkelijker lezen en spellen

Kinderen dagelijks woorden, zinnestjes of tekstjes laten schrijven. Dit kan al vanaf het moment dat ze enkele letters kennen.

Bij alle leerlingen in groep 2 wordt naast de cito ook de signaleringstoets ontwikkeling beginnende geletterdheid afgenomen.

3.2 Groep 3

In groep 3 zijn er vier meetmomenten waar de leesvorderingen van de kinderen gevolgd worden. De leerlingen die IV, V of V_ scores hebben extra aandacht nodig. De methode Veilig Lerend Lezen biedt veel mogelijkheden om kinderen die uitvallen te begeleiden. Het gaat hier om:

- Het opbouwen van letterkennis
- Decoderen van klankzuivere woorden
- Ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn

Naast de drie technische vaardigheden is de behandeling gericht op het in stand houden of verbeteren van de leesmotivatie. Er kan ook in overleg met ouders thuis geoefend worden.

De begeleiding is gericht op zoveel mogelijk leeservaring opdoen door boeken op het leesniveau van de leerling aan te bieden, aangevuld met oefeningen voor specifieke vaardigheden.

Leerlingen met een moeizame leesontwikkeling hebben behoefte aan extra instructie en/of extra inoefening. In de methode VLL kan dat gerealiseerd worden met de 'ster-aanpak'. De leerlingen krijgen 3x per week extra instructie als de andere leerlingen bezig zijn met de verwerking.

Na ieder meetmoment vergelijken de leerkracht en de intern begeleider de toets resultaten met de resultaten van de voorgaande meting en stellen vast wat het effect was van de extra begeleiding. Per leerling wordt besloten of deze extra begeleiding moet worden voortgezet of dat de leerling de groepslessen zonder begeleiding kan volgen.

3.3 Groep 4

Vanaf groep 4 neemt de complexiteit van het leesproces toe. Begrijpend lezen neemt een centrale plaats in, hoewel technisch lezen nog steeds een belangrijk aandachtspunt blijft. De leerlingen die met een zwakke leesvaardigheid naar groep 4 gaan, hebben extra aandacht en begeleiding nodig. Ook zullen sommige leerlingen ander probleemgedrag ontwikkelen als gevolg van oplopende frustraties die ze opdoen bij leertaken waarbij een beroep wordt gedaan op de schriftelijke vaardigheden.

In deze begeleidingsperiode zal vooral het technisch lezen en spellen nog veel aandacht krijgen en zoveel mogelijk geautomatiseerd moeten worden, zodat de leerling steeds meer mogelijkheid krijgt om de aandacht te richten op begrijpend lezen.

Hierbij zal in de klas tijdens het stillezen gebruik worden gemaakt van de methode Estafette voor voortgezet technisch lezen. De interne begeleider kan waar mogelijk dit proces begeleiden.

De spellingzwakke kinderen krijgen extra instructie tijdens de 1ster-opdrachten van Taal Actief. Tevens woordpakketten van woordentrainer inzetten.

We volgen het advies van CITO om bij alle leerlingen de DMT en de Avi twee maal per jaar af te nemen.

Bovendien wordt bij de groep risicoleerlingen nog twee maal een tussenmeting gedaan. Tevens wordt er twee maal per jaar het PI-dictee afgenomen.

Compensatie/hulpmiddelen:

- extra instructie en het bieden van directe leessteun
- een leesmaatje waar hulp aan gevraagd kan worden bij het lezen
- voorlezen van teksten
- schrijftaak wordt verlicht
- aantal oefeningen wordt beperkt

3.4 Groep 5 t/m 8

Iedere meting wordt weer gekeken of de leerlingen vooruitgang hebben geboekt. De lees-zwakke leerlingen van groep 5 blijven drie keer in de week begeleid worden d.m.v. Estafette en vanaf groep 6 t/m 8 d.m.v. Estafette. Deze begeleiding gebeurt in principe door de groepsleerkracht. Zo nodig zal de intern begeleider de begeleiding van een groepje op zich nemen. De spelling-zwakke leerlingen blijven begeleid worden d.m.v. de 1ster aanpak van Taal Actief. Dit betekent verlengde instructie door de leerkracht aan de instructietafel. Tevens woordpakketten van woordentrainer inzetten.

Loopt een leerling na een half jaar intensieve, extra ondersteuning achter in de leesontwikkeling en is er met name sprake van een automatiseringsprobleem, dan zijn er sterke aanwijzingen dat er bij die leerling sprake is van dyslexie. Bij vermoeden wordt echter niet standaard een onderzoek bij leerlingen afgenomen om hierover duidelijkheid te krijgen. Onderzoek en initiatief van de school wordt gedaan vanaf groep 7. Vanaf deze groep begint de voorbereiding voor het middelbaar onderwijs en daar is het hebben van een dyslexieverklaring van belang voor het verkrijgen van dispensatie/compensatie. Uiteraard staat het ouders vrij om zelf een onderzoek te laten doen door een daartoe gecertificeerd psycholoog/orthopedagoog.

Hoofdstuk 4: Compensatie en begeleiding

4.1 Compensatie op school

Er kan op verschillende manieren compensatie geboden worden. Compensatie is een tegemoetkoming aan de leerbelemmering van de leerling (laag of traag leesniveau). De compensatie bestaat op leesgebied van zaakvakken en begrijpend lezen meestal uit het voorlezen van teksten door anderen of met behulp van Kurzweil. Met Kurzweil worden de toetsen van begrijpend lezen, Meander, Brandaan via de laptop voorgelezen (koptelefoons). De Citotoetsen zijn op de schoolmate (via portal) te beluisteren. Bij kinderen die daar behoefte aan hebben kan op de Snappet de voorleesfunctie worden aangezet. Dit betekent dat de opgaves bij rekenen en spelling worden voorgelezen. Bij Timboektoe krijgen kinderen met een laag leesniveau een leesmaatje met een hoger leesniveau toegewezen.

De leerkracht neemt de (aangetoonde of veronderstelde) dyslectische problematiek van de leerling serieus. De leerkracht praat waar mogelijk met de leerling over het leren en de moeilijkheden die zich kunnen voordoen bij allerlei leertaken. Bij de zelfstandige taakuitvoering wordt de nadruk gelegd op kwaliteit, niet op kwantiteit. Bij trage leerlingen kan het aantal opgaven beperkt worden. Het is belangrijk om tijdens de uitvoering van zelfstandige taakuitoefening (zelfstandig werken) met regelmaat contact te maken met de leerling en controleer of de leerling volgens verwachting werkt. Het kan goed zijn een leerling met ernstige lees/spellingsproblemen te koppelen aan een klasgenoot bij bepaalde taken waarin veel lezen en schriftelijke verwerking aan de orde is. Streef, waar mogelijk, samen met de leerling naar aanpassingen in schoolwerk in de groep op een manier waarbij de leerling zoveel mogelijk kan meedoen met het groepsgebeuren.

4.2 Begeleiding buiten de school

Ouders kunnen in de thuissituatie een belangrijke rol spelen in de begeleiding van hun kind. Deze begeleiding kan bestaan uit veel voorlezen en het uitbreiden van de hoeveelheid leestijd per week. Specifieke behandeling kan gegeven worden door een externe remedial teacher/logopediste. Deze hulp zal door de ouders moeten worden aangetrokken en bekostigd, maar het is van belang dat er afstemming met de school is over de begeleiding. Behandeling kan door de school aan de ouders geadviseerd worden als blijkt dat de begeleiding op school onvoldoende is en niet uitgebreid kan worden.